

CARACTERISTICI ALE MINERITULUI ROMÂNESC DIN PERIOADA INTERBELICĂ

Marea Unire din 1918 a ridicat pe o treaptă superioară comunitatea statornicită de-a lungul veacurilor între toate provinciile românești, a realizat cadrul național, economic, social și cultural pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor productive. Unirea a determinat creșterea teritoriului și a potențialului demografic, dar și posibilități reale pentru folosirea unui potențial economic și cultural divers, creat prin aducerea tuturor bogățiilor la trupul firesc al țării.

Mineritul rămâne și în perioada interbelică una din ramurile cele mai importante ale economiei, cu un aport substanțial la realizarea produsului social și a venitului național¹.

Contribuția industriei extractive la venitul național - milioane lei -

Anul	Venitul național brut	Petrol	Cărbune	Gaz metan	Au, Ag, sare, cariere, alte metale	% din venitul național
1929	196.000	12.480	2.556	487	1.520	8,25
1930	145.000	12.767	1.784	564	1.519	10,80
1931	111.000	9.007	1.367	404	1.109	10,20
1932	103.000	9.400	1.239	341	1.233	11,84

Plecând de la realități, un contemporan afirma că „aproape nicăieri pe glob nu se găsește o variație așa de mare de minereu, față cu o suprafață ca aceea a țării noastre” și face o descriere a acestui potențial spunând că „România este azi nu numai a șasea țară producătoare de petrol din lume, cu zăcăminte care îi deschid perspective surzătoare pentru viitor, ea are nu numai imense izvoare de gaz metan, care o clasifică a doua în lume după S.U.A. și care procurându-și un combustibil de o ieftinătate excepțională îi dau posibilități nebănuite pentru viitoarea sa dezvoltare industrială, dar România mai posedă munți întregi de sare... zăcăminte imense de bauxită pe baza cărora s-ar putea întemeia o puternică industrie de aluminiu; foarte numeroase zăcăminte de cărbuni; mine de aur și argint, minereu de fier, mangan și crom, aramă, mercur, sulf, zinc, plumb, bismut, molibden, antimoniu, chihlimbar etc., fără să mai vorbim de ape minerale”².

Dincolo de optimismul manifestat și care nu s-a materializat totdeauna, trebuie văzut că, în adevăr, mineritul românesc a pus la dispoziția societății bunuri indispensabile producției materiale, atât sub formă de materii prime, cât și sub formă de combustibil, bunuri pe care, dacă nu le-am fi avut, ar fi trebuit să le importăm³.

Dr. ing. Ion Marinescu, șeful laboratorului Societății „Mica” și conferențiar la Catedra de Prepararea minereurilor și cărbunilor de la Școala Politehnică din Timișoara, scrie în 1941 un articol demolator, intitulat *Lacune în viața noastră tehnică minieră*⁴, în care își argumentează aserțiunea din titlu prin zece propoziții care duc la concluzia că în mineritul românesc nu s-a făcut nimic pozitiv; că nu a existat interes pentru coordonarea ramurilor miniero-chimice și metalurgice, pentru realizarea unor studii cu privire la zăcămintele de valoare comercială redusă; că nu există controlul activității din întreprinderi, iar conducerea acestora nu se află în mâinile celor mai valoroase elemente; că nu s-a realizat conlucrarea între școlile superioare tehnice și industrie; că nu există institute de cercetare, nu există literatură tehnică românească, inclusiv pentru minerit; că tehnica și știința românească nu sunt

¹ N.P. Arcadian, *Industrializarea României*, Ediția a II-a, Imprimeria Națională, București, 1936, p. 187.

² Ștefan Chicoș, *Bogățiile miniere ale României*, București, 1925, p. 5.

³ N.P. Arcadian, *op. cit.*, p. 195; *Analele Minelor din România (A.M.R.)*, XVII, nr. 10, 1934, p. 393).

⁴ I. Marinescu, *Lacune în viața noastră tehnică minieră*, A.M.R., XXIV, 1941, nr. 7, p. 169-172.

interesate de marile probleme ale societății în general și ale industriei în special. Fără a nega în totalitate punctul de vedere al autorului, este necesar însă să vedem dacă concluziile trase sunt valabile pentru minieră în totalitatea sa, dacă nu au existat factori materiali și spirituali care au încercat, și de multe ori au fost capabili, să dea o altă imagine unor sectoare ale mineritului românesc. Sunt importante neîmpliniri, dar nu se pot nega rezultatele pozitive, efortul făcut pentru a asigura pe cât posibil necesarul de materii prime și energie pentru societatea românească. Nu este mai puțin adevărat că progresul tehnic, atât cât există, este apanajul marilor societăți, interesate și capabile să susțină material și uman un proces de continuă modernizare.

În aprecierea ritmului de dezvoltare a mineritului românesc trebuie ținut cont de o serie de factori obiectivi și subiectivi, plecând de la ritmul general de dezvoltare al societății românești și încheind cu elementul uman, cu caracteristicile și psihologia românească.

Evoluția, am îndrăzni să spunem pozitivă în cea mai mare parte a mineritului românesc din perioada interbelică, nu ar fi fost posibilă fără implicarea accentuată a unui număr important de factori, fără o logistică care să sprijine un asemenea proces.

Statul român, pus după Unire în fața unei realități social-economice care incumba responsabilități și necesara formare a unei viziuni noi privind gestionarea bogățiilor țării va începe să fie mult mai interesat/implicat în impunerea unor direcții ale evoluției și dezvoltării și, în acest context, de așezare a mineritului pe noi baze, având în vedere că politica minieră nu poate urmări decât două țeluri fundamentale: să dezvolte cât mai mult mineritul și numai uneori să-l împiedice, pentru a împiedica o risipire a bunurilor țării și, de asemenea, să prevadă o exploatare rațională, având de a face cu materiale epuizabile, deci cu o sărăcire a substanței avuției naționale⁵.

Primul război mondial, retragerea în Moldova și necesitatea valorificării maxime a resurselor de acolo, a dovedit cât de importantă este o anumită independență din punct de vedere al surselor de energie și al materiilor prime⁶. Pe baza acestei experiențe oamenii politici, dar și specialiștii au pledat pentru dezvoltarea unei politici coerente a statului privind valorificarea resurselor în general și a celor minerale în special.

Era de așteptat, deci, realizarea cu prioritate a unui program legislativ în această direcție, care să reglementeze și să stimuleze activitatea minieră. Perioada interbelică este bogată din punct de vedere al activității legislative, cu precădere cea vizând dezvoltarea industrială și, în acest context se înscrie și mineritul⁷. Dincolo de criteriile ideologice, de tentații electorale, de viziuni diferite asupra realității social-economice care uneori au impus modificări nu totdeauna necesare sau de substanță, trebuie acceptat aportul acestei legislații.

O primă etapă o reprezintă aplicarea după război a legislației existente și care viza, în interior, apărarea patrimoniului românesc contra cotozirii de către supușii statelor cu care România se găsisse în război și care sub presiunea regimului de ocupație forțaseră pe concesionarii minieri să le vândă perimetre și mine⁸, iar în exterior, apărarea drepturilor României asupra bunurilor ce-i reveneau în

⁵ *Enciclopedia României*, III, p. 199.

⁶ Gheorghe Damaschin, *Contribuțiuni la studiul combustibilului mineral în cadrul problemei energiei*, vol. I, Imprimeria Națională, București, 1939, p. 122-127.

⁷ Vezi analiza făcută legislației industriale la N. Păun, M. Știrban, *Politica economică a României între primul și al doilea război mondial*, în vol. *Dezvoltare și modernizare în România interbelică. 1919-1939*, Editura Politică, București, 1988, p. 95-106.

⁸ Este vorba de: Legea relativă la supușii statelor cu care România se găsește în stare de război și bunurile acestora din 22 decembrie 1916, modificată la 1 aprilie, 31 mai și 9 octombrie 1918; Decretul - Lege din 4 iunie 1919 care interzice acordarea oricărui titlu de explorator și explorator minier; Decretele - Lege din 7 octombrie 1919 și 12 septembrie 1919 prin care se suspendă până la 6 luni de la încheierea păcii generale Legea consolidării din 1 iunie 1913 și acordarea concesiunilor și cesiunilor de petrol (Gheorghe Damaschin, *op. cit.*, vol. I, p. 201, 205-207); Decretul - Lege din 7 iunie 1920 pentru interzicerea oricărui concesiuni și tranzacții de mine, petrol, ozocherită, asfalt, gaz metan etc. (C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. IX-X, 1920, p. 369-370).

virtutea tratatelor de pace⁹ și preluarea bunurilor ce aparținuseră statelor inamice și supușilor acestora¹⁰.

Momentul cel mai important îl reprezintă însă opera legislativă realizată în perioada guvernării liberale, în anii 1923 - 1924. Primul pas îl va reprezenta adoptarea Constituției din 29 martie 1923, care interesează mineritul pentru că reglementează regimul juridic al proprietății miniere. Fără a încerca să facem un istoric al legislației miniere românești, trebuie spus că în România se adoptase în 1895 o cuprinzătoare lege a minelor, care a adoptat principiul separării proprietății subsolului de proprietatea suprafeței¹¹. După Unire, prin încorporarea noilor provincii, s-a ajuns în situația în care funcționau un număr de 19 legi, regulamente și statute¹², diferite din punct de vedere al conținutului, dar și din punct de vedere al abordării raportului de proprietate suprafață–subsol¹³. Discuțiile vor fi importante, interesante și interesate și, pe lângă dezbaterile din parlament legate de adoptarea Constituției¹⁴, au existat, printre altele, dezbaterile publice organizate de Institutul Social Român, inclusiv pe tema proprietății subsolului¹⁵. Am evidențiat în acest sens preocuparea revistei *Analele Minelor din România* de a prezenta între 1919-1924, și chiar după aceea, o serie de opinii ale specialiștilor în minerit și drept minier privitoare la modul în care trebuie tratată problema proprietății asupra subsolului¹⁶. Analizând variantele posibile, și pe baza experienței dobândite în activitatea extractivă, legiuitorul din 1923 va adopta principiul domenal, al „naționalizării” subsolului, care dă întreaga bogăție a subsolului statului, adică întregii națiuni, articolul 19 din Constituție precizând că „zăcămintele miniere, precum și bogățiile de orice natură ale subsolului sunt proprietatea statului...”¹⁷.

Pe baza tranșării în acest mod a problemei proprietății subsolului, la 4 iulie 1924 este adoptată „Legea Minelor”¹⁸ care, cu modificările din 28 martie 1929¹⁹ și 24 martie 1937²⁰, va funcționa în întreaga perioadă interbelică. Potrivit promotorului legii, prin adoptarea acesteia se urmărește o cât mai bună valorificare a zăcămintelor miniere, dezvoltarea economiei naționale prin întărirea și armonizarea tuturor factorilor producției naționale și asigurarea consumării lor, apărarea intereselor economiei naționale pe piața internațională²¹. În același timp, legea stabilea principiile generale pentru punerea în valoare a substanțelor minerale; reglementa raporturile între exploatatori și proprietarii suprafeței, ca și între vecini; stabilea măsuri pentru conservarea și protejarea zăcămintelor și a minelor, siguranța personalului, atribuțiile autorității miniere; cuprindea dispoziții speciale

⁹ Vezi art. 297 din *Tractatul de pace între Puterile Aliate și Asociate și Germania și Protocol semnat la Versailles la 28 iunie 1919*, Imprimeria Statului, București, 1920, p. 79-81.

¹⁰ Pe baza art. 297 s-au preluat Minele statului maghiar din Lonea (Jurnalul Consiliului de Miniștri - J.C.M. 1064/7 decembrie 1918, publicat în *Monitorul Oficial* nr.210/11 dec.1918), exploatarea de gaz metan din Transilvania, s-a căutat să se intre în posesia capitalului german din societățile „Steaua Română” și „Distribuția” etc. (Gheorghe Damaschin, *op.cit.*, p. 202).

¹¹ C. Hamangiu, *op. cit.*, vol. II, p. 706-728.

¹² Tancred Constantinescu, *Legea Minelor. Expunere de motive a legii*, Imprimeriile Independența, București, 1924, p. 36.

¹³ Ștefan Chicoș, *Legislația minieră*, în, *Enciclopedia României*, III, p. 119-120; Al. Georgiade, *Legislația minieră*, A.M.R., IV, 1921, nr. 8-9, p. 931-941.

¹⁴ Eufrosina Popescu, *Din istoria politică a României. Constituția din 1923*, Editura Politică, București, 1983.

¹⁵ Alexandru Costin, *Conceptiile actuale ale proprietății și Constituția*, în vol. *Constituția din 1923 în dezbaterile contemporanilor*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 374-378.

¹⁶ I. Popescu, *Contribuțiuni la rezolvarea problemei regimului subsolului în România*, A.M.R., VI, 1923, nr. 4-5, p. 334 - 346.

¹⁷ C. Hamangiu, *op. cit.*, vol. XI-XII, 1922- 1926, p. 5.

¹⁸ *Ibidem*, p. 617-678.

¹⁹ *Ibidem*, vol. XVII, 1929, p. 282-354.

²⁰ *Ibidem*, vol. XXV, 1937, p. 614-709.

²¹ Tancred Constantinescu, *op.cit.*, p.36.

privind acordarea concesiunilor proprietarului suprafeței și exploatatorilor; stabilea condițiile pentru punerea în aplicare a principiului înscris în Constituție privind recunoașterea și valorificarea drepturilor câștigate²². Se mai poate preciza faptul că, alături de aceste trei mari reglementări, în toată perioada interbelică au mai fost adoptate legi, decrete, regulamente, J.C.M.-uri care au avut scopul de a sprijini sau corecta legile respective, de a crea cadrul pentru punerea lor în practică, într-un mod cât mai eficient. Este importantă și politica vamală practică de statul român în favoarea industriei extractive²³.

Pe lângă legislație, statul va fi prezent în industria extractivă prin rolul atribuit și prin activitatea Ministerului Industriei și Comerțului (din aprilie 1938, Ministerul Economiei Naționale), în cadrul căruia se creează, pe baza Regulamentului de organizare și funcționare a M.I.C. din 19 martie 1919, o Direcțiune a Minelor²⁴, transformată de la 1 mai 1920 în Direcțiunea Generală a Minelor, aceasta având printre servicii: Direcțiunea pentru aplicarea legilor și regulamentelor miniere; Direcțiunea combustibilului (cărbone, gaz metan, petrol); Direcțiunea minelor și uzinelor metalurgice ale statului; Direcțiunea căderilor de apă etc. În cadrul Direcțiunii Generale a Minelor va funcționa și Consiliul Superior de Mine și Corpul Inginerilor Inspectori²⁵. Pentru a controla și coordona activitatea în teritoriu, în conformitate și cu prevederile legii, activitatea de poliție minieră va fi preluată de cele șapte Inspectorate Miniere, amplasate în principalele zone miniere ale țării și subordonate Direcției Generale a Minelor²⁶. Ele aveau un rol important în acordarea permiselor exclusive de explorare și a concesiunilor de exploatare, urmăreau modul în care se face exploatarea, modul de folosire a utilajelor, impunând, pe cât posibil, o raționalizare în exploatarea zăcămintelor, pentru ca aceasta să nu se facă haotic, risipitor.

Nu poate fi trecută cu vederea nici activitatea desfășurată direct de către stat în minerit. Statul va exploata salinile existente, până în 1929, în regie proprie, prin Regia Monopolurilor Statului (R.M.S.), din 1929 concesionând dreptul de exploatare a unora dintre industriile monopolizate, printre care și sarea, pe timp de 30 de ani, Casei Autonome a Monopolurilor Regatului României (C.A.M.)²⁷. Prin Regia Autonomă a Întreprinderilor Miniere și Metalurgice ale Statului din Ardeal (R.I.M.M.A.) va exploata uzinele metalurgice și metalo-chimice de la Zlatna, Firiza de Jos, Strâmbu, uzinele de fier ale statului de la Hunedoara și Cugir, minele metalifere ale statului de la Săcărâmb, Roșia Montană, Băiuț, Dealu Crucii, Valea Roșie, Baia Sprie, Cavnic, Ghelar²⁸; în industria carboniferă deținea „Minele Statului Lonea” - exploatare preluată după Unire de la statul maghiar și transformată în 1926 în Societatea „Lonea”²⁹; în industria gazului metan participă la activitatea „Societății Anonime Române de Gaz Metan” (S.R.G.) și a Societății „Sonametan”³⁰; în industria petrolieră deținea patru conducte magistrale de transport al țițeiului în lungime de 760 km³¹ etc.

În sfârșit, nu poate fi eludat aportul statului la dezvoltarea industriei extractive prin reglementarea și dezvoltarea transportului feroviar și maritim, prin comenzile pe care le-a făcut

²² Vezi conținutul „Legii Minelor” din 4 iulie 1924.

²³ L. Bathory, *Aspecte ale politicii economice românești în industria carboniferă (1919 - 1929)*, *Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj - Napoca*, XXVI, 1983-1984, p. 247-248.

²⁴ C. Hamangiu, *op.cit.*, vol. IX-X, 1920, p. 43.

²⁵ *A.M.R.*, III, 1920, nr.3-4, p. 296; *A.M.R.*, III, 1920, nr. 10, p. 683. Cele 7 inspectorate miniere: I - Bacău; II - Buzău; III - Ploiești; IV - Petroșani; V - Cluj; VI - Timișoara; VII - Baia Mare.

²⁶ *Montanistică și Metalurgie*, V, 1926, nr. 1, p. 7-8.

²⁷ *Enciclopedia României*, III, p. 755.

²⁸ *Ibidem*, p. 725-726.

²⁹ *Monitorul Oficial*, nr. 180, 19 august 1925, p. 9450.

³⁰ *Enciclopedia României*, III, p. 667.

³¹ N. Păun, M. Știrban, *op. cit.*, p. 137.

direct sau indirect industriei extractive³², cât și prin politica de prețuri impuse sau practicate de stat pentru produsele din industria extractivă³³.

Un alt factor interesat în dezvoltarea mineritului va fi capitalul, în special cel bancar, dar și cel industrial. Virgil Madgearu aprecia că până în 1923 finanțarea industriei s-a făcut exclusiv de marile bănci și că politica participării băncilor la industrie, politică care a determinat împletirea intereselor băncilor și industriei, s-a menținut peste 10 ani după Unire, cu efecte pozitive pentru activitatea industrială; este drept că, pe termen lung, pentru unele bănci acest aspect al activității lor nu a fost tocmai favorabil³⁴.

Spre deosebire de perioada antebelică, activitatea de bază a marelui capital devine finanțarea industriei, iar marile bănci devin treptat, alături de capitalul industrial, stăpânele unei uriașe mase de mijloace de producție, se transformă în cointeresați direcți ai producției industriale³⁵. La rândul lor, societățile industriale devin interesate în participarea la activitatea băncilor, pentru că acestea le asigurau condiții mai bune de obținere a creditelor și de păstrare a valorilor. De aceea, societățile industriale se străduiau să obțină controlul sau influența asupra băncilor prin cumpărarea de acțiuni bancare, participări la sporirea de capital, înființarea de bănci specializate ca „Banca Minelor”, „Creditul Tehnic”, „Creditul pentru Întreprinderile Electrice”, „Societatea Națională a Creditului Industrial”, „Banca de Credit Aurifer și Metalifer”³⁶. Are loc o creștere a dependenței industriei de sursele de finanțare străină, în special de bănci, și în felul acesta crește în portofoliul băncilor valoarea plasamentelor industriale³⁷.

Un capitol aparte al acestei activități îl reprezintă, în contextul unui cadru legislativ favorabil și al afirmării unor necesități economice - sociale și politice, opera de „naționalizare” întreprinsă în industria românească în general, în minerit în special, în anii de după Unire. „Naționalizarea”, întreprinsă vis-à-vis de întreprinderile industriale cu capital străin, în principal a celor care au avut înainte legături cu grupurile financiare din Europa Centrală, s-a soldat cu pătrunderea marilor bănci românești în sute de întreprinderi, mai ales în noile provincii, frânând într-o anumită măsură tendința capitalurilor engleze, franceze, italiene etc. de a acapara aceste întreprinderi. Această activitate s-a făcut cu sprijinul și îndrumarea statului și cu aportul de necontestat al B.N.R. Sindicatul bancar implicat în acest proces, format din 22 de bănci și societăți, în frunte cu cele mai mari 9 bănci din Vechiul Regat³⁸, a acceptat în 1920 să semneze cu M.I.C. o convenție prin care se obliga „a nu cumpăra acțiuni ale întreprinderilor industriale existente în acele teritorii și a nu participa la transformarea acestor întreprinderi în societăți noi cu participarea capitalului românesc, decât cu condiția ca cel puțin 50 % din capitalul întreprinderii să fie românesc și ca numărul membrilor Consiliului de Administrație să fie cel puțin jumătate românesc și în plus președintele Consiliului să fie român”³⁹.

Formându-se mai multe consorții bancare - majoritatea în frunte cu „Banca Românească”, principala bancă cu capital românesc, liberală - acestea au participat la procesul de „naționalizare”⁴⁰.

³² Arhivele Naționale Deva (A.N.D.), Fond *Societatea „Petroșani”*. Direcția Generală, Dos. 4, 1940, p. 50; N. Dănăilă, *Problema combustibilului la C.F.R.*, *Buletinul I.R.E.*, an VIII, 1940, nr. 4, p. 772 - 784.

³³ I. I. Lăzărescu, *Considerațiuni asupra dispozițiilor luate de stat pentru mărirea producției de aur în România*, *A.M.R.*, XXII, 1940, nr. 5, p. 175-185.

³⁴ V. Madgearu, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, București, 1940, p. 438.

³⁵ N. P. Arcadian, *Finanțarea industriei românești*, București, 1936, p. 10.

³⁶ V. Axenciuc, *Studii cu privire la întărirea dominației capitalului financiar în România*, în vol. *Studii privind istoria economică a României*, vol. I, Editura Academiei, București, 1961, p. 195.

³⁷ *Ibidem*, p. 200.

³⁸ Cele 9 mari bănci erau considerate a fi: Banca Românească, Banca Marmorosch-Blank, Banca Generală a Țării Românești, Banca Agricolă, Banca de Credit Român, Banca Comercială Română, Banca Chrissoveloni, Banca de Scont, Banca Comerțului Craiova.

³⁹ V. Axenciuc, *op.cit.*, p. 197.

⁴⁰ *** *Banca Românească. 1911 - 1920*, București, 1921, p. 23-24.

Sunt de amintit „naționalizarea” și formarea societăților miniere „Petroșani” (1921), „Lupeni”(1924), „Valea Jiului de Sus”, „Minele de cărbuni din Ardeal”(1923) în industria carboniferă⁴¹, a U.D.R. (1920) în industria metalurgică și minieră, a Societății „Mica”(1920) în industria aurului⁴² etc. În același timp, cu sprijinul capitalului bancar și industrial, au apărut societăți miniere noi, ca de exemplu, „Creditul Minier”(1919), „Creditul Carbonifer”(1920), „Exploatarea de mică Voineasa”(1920) - ce va prelua apoi minele de aur din zona Bradului, constituind Societatea „Mica”, „România Carboniferă”(1920), „Minele de aur Breaza - Zlatna”(1928), I.R.D.P.(1919)⁴³ etc.

Pe lângă acestea există și un număr mare de mici societăți miniere care contribuie, dacă nu calitativ, oricum cantitativ, la producția minieră; pot fi amintite aici societățile care se ocupau cu extracția de roci utile din cariere, iar în industria neferoaselor producătorii individuali, dar mai ales asociațiile miniere pe cuxe din zona Munților Apuseni și Maramureș, care la rândul lor au avut sprijinul capitalului bancar, în principal prin credite.

Capitalul bancar și industrial a favorizat, prin forța sa, și procesul continuu de tehnologizare, mai ales a societăților miniere puternice, dar, în același timp, a impus un proces de concentrare a producției și capitalului, restrângând numărul de întreprinderi și dând posibilitatea creării unor adevărate holdinguri de tipul U.D.R., „Petroșani”, „Mica”, R.I.M.M.A., „Steaua Română” etc., care au reușit să impună în ramura lor de activitate propria politică economică⁴⁴.

Efortul statului, ca și a capitalului bancar și industrial, va avea urmări benefice și din punct de vedere al diversificării producției miniere, atât prin exploatarea unor zăcăminte noi cum ar fi: mică, crom, bauxită, antimoniu (în sulfuri asociate cu pirite, galene, blende, cuprifere), compuși de magneziu (silicați, talc, azbest), bismut, molibden etc.⁴⁵, cât și prin creșterea producției în cele cca. 4.000 de cariere care produc materiale necesare în construcții, siderurgie, metalurgie, industria chimică etc.⁴⁶.

Merită menționat faptul că dezvoltarea mineritului a fost favorizată de dezvoltarea necesităților umane, dar la rândul său a contribuit la dezvoltarea unor ramuri industriale, și pentru această perioadă este notabil progresul industriei chimice care folosește ca materie primă sarea⁴⁷.

Desigur că, dincolo de legislație, de interesul statului, al capitalului și al întreprinzătorilor, un rol determinant în activitatea minieră îl are dotarea tehnică. Imediat după Unire s-au făcut investiții importante⁴⁸ care au avut drept scop punerea în funcțiune a exploatarea existente, deschiderea

⁴¹ L. Bathory, *Societățile carbonifere din România și capitalul bancar autohton și străin (1919 - 1921)*, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, series *Historia*, fasciculus 2, p. 123 - 131.

⁴² Costin Murgescu și colaboratori, *Contribuțiuni la istoria capitalului străin în România*, Editura Academiei, București, 1960, p. 77-81; Vasile Radu, *Din istoricul întreprinderii miniere „MICA” (1920 - 1927)*, *Sargetia*, X, 1973, p. 349; *** *Istoricul dezvoltării industriei petrolifere în România*, în *Contribuțiuni la istoricul dezvoltării industriei miniere în România*, Cartea Medicală, București, 1931, p. 8.

⁴³ Vezi, de exemplu: *A.M.R.*, II, 1919, nr. 1, p. 57-62; *Ibidem*, III, 1920, nr. 8-9, p. 578, 639; *Ibidem*, III, nr. 6-7, p.412-414, 427.

⁴⁴ Să luăm ca exemplu Societatea „Mica” pentru perioada 1920-1927: Capitalul social crește de la 21 milioane lei la constituire în 1920 la 87,5 milioane lei în 1925. Pe lângă propriile mine, Societatea „Mica” participa la alte întreprinderi aurifere a căror conducere îi aparținea: „Pyrit” S.A.R., „Breaza - Zlatna” S.A.R., „Aur” S.A.R., S.A. „Mines d’or de Stanija”, „Societatea Franceză de Mine de Aur din Transilvania”. Societatea „Mica” și afiliatele sale reprezenta, între 1920 -1927, 53% din producția de aur a României (în 1932- 66,65 %). Pe lângă exploatarea de aur „Mica” mai deținea mina de cărbune Țebea (cca 35.000 t cărbune pe an), cariera de piatră Albești, cuptoarele de var Mateiaș, sonda de petrol Chiciora etc. (Vasile Radu, *op.cit.*, p. 349-354).

⁴⁵ Constantin M. Mihăilescu, *Industria mineritului în România*, *Economia Română*, XXV, 1943, nr. 1, p. 19-22.

⁴⁶ *Enciclopedia României*, III, p. 773-784.

⁴⁷ A. Dăscălescu, *Situația generală a industriei sării în România*, *A.M.R.*, XIV, 1931, nr. 7, p. 278; 2/3 din producția salinei Uioara, sub formă de saramură, alimenta fabrica de sodă caustică a Societății „Solway”.

⁴⁸ Astfel, capitalul investit în mineritul românesc crește de la 350.687.241 lei în 1913, la 646.348.241 lei în 1919 și 13.162.320.064 lei în 1926 și ceea ce este iarăși important, în timp ce capitalul străin investit crește de 12,69 ori, ponderea celui românesc este de 46,24 ori mai mare (*Statistica minieră a României pe anul 1926*, p.13).

altora noi, re tehnologizarea, în funcție de noile tehnologii apărute în domeniul extractiv. Dar, așa cum am mai arătat anterior, marile schimbări în tehnica și tehnologia aplicate în industria extractivă se produc la sfârșitul anilor '20 - anii '30 ai secolului al XX-lea, în suflul determinat de opera de „raționalizare”.

Sunt căutări fructuoase privind metodele de exploatare, care urmăresc creșterea randamentului la dislocare și extracție, beneficiindu-se de noile tehnologii apărute în susținere, dislocare, extracție. Putem aminti în mineritul de cărbune, introducerea abatajelor cu front lung și cu susținere metalică individuală⁴⁹, generalizarea în mineritul de sare a exploatării prin camere trapezoidale și folosirea procedurii de extragere prin formarea saramurii⁵⁰, generalizarea, începând cu 1927, în industria petrolieră, a sistemului de foraj tip Rotary⁵¹; în același timp crește numărul de utilaje de dislocare folosite în minerit și, pe lângă ciocane de abataj și perforatoare, atât în mineritul de cărbune, cât și cel de sare, se generalizează folosirea havezelor⁵².

Creșterea randamentului în abataj a impus cu necesitate sporirea capacității de transport pentru a scoate producția și asistăm acum la introducerea scocurilor oscilante, a transportoarelor cu bandă de cauciuc și a transportoarelor cu raclete⁵³; în galeriile de transport, forța umană sau a cailor este înlocuită treptat de locomotive hidraulice, Diesel, electrice, cablu fără fine și se perfecționează transportul pe plane înclinate, folosind troluri și pe puțuri, prin utilizarea mașinilor de extracție⁵⁴; se produce o concentrare a activității extractive.

Cum finalitatea activității miniere o constituie valorificarea superioară a substanțelor minerale, un loc aparte în preocuparea marilor societăți miniere l-a reprezentat îmbunătățirea continuă a instalațiilor de preparare. Așa de exemplu, în mineritul de substanțe neferoase, instalațiile vechi nu puteau extrage în medie decât 55% din conținutul de aur al minereului de la Dealu Crucii, iar la minele din Baia Sprie și Cavnic - unde procentul de zinc aproape echivala cu cel de plumb, nu se putea extrage pentru valorificare decât plumb argintifer. Pentru a remedia aceste deficiențe se vor construi în mineritul metalifer transilvănean o serie de instalații de flotație⁵⁵ și se vor moderniza instalațiile Uzinei metalurgice de la Firiza de Jos a Societății „Phoenix” din Baia-Mare și ale Uzinei metalurgice Zlatna, iar în 1930 se construiește Uzina metalurgică din Diciosânmartin⁵⁶. De asemenea, se vor construi patru preparații pentru spălarea industrială a cărbunelui⁵⁷ și patru instalații de înobilare a lignitului⁵⁸; în industria petrolieră se vor moderniza sau se vor construi noi instalații

⁴⁹ A.N.D., Fond *Inspectoratul Minier Petroșani*, Dos. 91/1937-1942, f.f.

⁵⁰ Vezi: Ilie Popescu, *Salinele din Cacica*, A.M.R., III, 1920, nr. 8-9, p. 499-503; A. Dăscălescu, *op. cit.*, p. 278; M. Stamatiu, *Progresele tehnice realizate în exploatarea sării*, A.M.R., XVII, 1934, nr. 11, p. 443-449.

⁵¹ *Istoricul dezvoltării industriei petrolifere în România*, p. 62-65; A. Pleniceanu, *Progrese în arta forajului în România*, A.M.R., XVII, 1934, nr. 11, p. 415 - 424.

⁵² Vezi, de exemplu: M. Stamatiu, *Mașinile haveze în exploatarea de sare*, A.M.R., XV, 1932, nr. 11, p. 401-406; nr. 12, p. 443-445; *Ibidem*, XVI, 1933, nr. 2, p. 60-61; Gheorghe Mărdărescu, *Mecanizarea exploatărilor carbonifere*, A.M.R., XII, 1929, nr. 12, p. 583-585.

⁵³ A.N.D., *Loc. cit.*; Eugen Vöröss, *Scocuri oscilante de capacitate mare cu contramotoare Eickhoff*, A.M.R., XIII, 1930, nr. 5, p. 227-230.

⁵⁴ A. N. D, Fond *Societatea „Petroșani”*. D.M. *Serviciul Tehnic*, Dos. 4/1925-1932, f. 1-2.

⁵⁵ Aplicarea practică a flotației a început în anul 1927 prin aparatul de flotație cu aer comprimat construit la mina „Ilba” a Societății „Creditul Minier”; tot în 1927 Societatea „Phoenix” a construit o instalație de flotație cu aer comprimat la mina „Bălan” și în 1928 la Baia Mare o instalație de flotație diferențială pentru plumb și zinc; în 1930, Direcția Minelor Statului Baia Mare a pus în funcțiune pentru minele „Dealul Crucii” și „Baia Sprie” o instalație de flotație diferențială și dispunea la Dealul Crucii de o instalație de amalgamare urmată de flotație, montată de firma „Krupp-Grusonwerk”, care era cea mai modernă instalație pentru prepararea aurului din Europa; tot acum Societatea „Mica” construiește o flotație la Brădișor pentru pirite cuprifere; (A.M.R., XV, 1932, nr. 5, p. 189).

⁵⁶ *Enciclopedia României*, III, p. 741-746.

⁵⁷ A.M.R., XXII, 1939, nr. 7, p. 281.

⁵⁸ *Ibidem*.

de rafinare a petrolului⁵⁹; se vor perfecționa instalațiile de prelucrare a sării și se vor construi instalații pentru realizarea sării iodate⁶⁰ etc.

Trebuie spus că majoritatea acestor dotări și tehnologii din minerit sunt rezultatul importului de utilaje și tehnologii, dar, în unele cazuri, și al preocupărilor oamenilor de știință, și, mai ales, ale specialiștilor din industria extractivă⁶¹. Este adevărat că lipsesc institutele de cercetare specializate pentru domeniul extractiv (acestea se vor crea abia după al doilea război mondial), dar au existat, în cadrul Școlilor Politehnice din București și Timișoara sau al Universităților din București, Cluj, Iași, laboratoare, devenite apoi institute de cercetare sau de încercări, care au oferit soluții pentru unele din problemele industriei extractive⁶². Marile societăți miniere - ca de exemplu „Petroșani”, „Lupeni”, „Mica”, U.D.R. - au avut laboratoare de cercetare sau au cerut specialiștilor lor să găsească soluții tehnice pentru problemele impuse de activitatea practică⁶³. De asemenea, nu poate fi neglijat nici aportul Institutului Român de Energie, al Institutului Tehnologic C.F.R. și al Institutului Geologic Român (creat în 1906). Acesta din urmă a desfășurat pe parcursul anilor o activitate prodigioasă de evidențiere a potențialului de resurse al țării prin hărți și publicații, a fost subliniată importanța economică a ivirilor de substanțe minerale utile. Este drept că, întrucât statul nu aloca fonduri pentru lucrări de prospecțiuni și explorare, aceste semnalări au rămas fără urmări, iar necunoașterea exactă a amplasării și mărimii, a formei zăcămintelor, a determinat în multe cazuri exploatarea haotică și nerațională⁶⁴.

În virtutea faptului că mineritul impune oameni specializați pentru a face față complexității meseriei, nevoia de cadre a fost imperioasă. De aceea s-a impus ca o necesitate, crearea unui sistem de pregătire care a inclus atât promovarea pe funcții de maiștri a minerilor cu o activitate îndelungată, cât și înființarea școlilor de ucenici, dar, mai ales a școlilor de maiștri și a celor pentru pregătirea inginerilor. După peste o jumătate de secol de căutări și încercări⁶⁵, în perioada interbelică învățământul minier este încorporat în structuri bine precizate atât în privința pregătirii cadrelor medii, prin activitatea Școlii de maiștri minieri de la Petroșani, Școlii de maiștri minieri și metalurghi Baia Mare, devenită din 1937 Școala de conductori tehnici minieri și metalurgici și Școlii de maiștri sondori și rafinori Câmpina⁶⁶, cât și în privința pregătirii și formării inginerilor. Cum țara avea nevoie după Unire de un număr mare de ingineri, și pentru aceasta erau angajați anual din străinătate în jur de 40 de diplomați, s-a adoptat Decretul - Lege nr.2521 din 10 iunie 1920, publicat în Monitorul Oficial nr.10 din 19 iunie 1920, prin care se aprobă înființarea Școlilor Politehnice din România ca institute de învățământ superior tehnic. Prima dintre ele va fi Școala Politehnică din București, prin completarea și transformarea vechii Școli Naționale de Poduri și Șosele, având patru secții de

⁵⁹ Enciclopedia României, III, p. 650.

⁶⁰ Nic. Theodoru, C. Moscu, *Exploatarea de sare în cursul anului 1939*, A.M.R., XXIII, 1940, nr. 2, p. 69-71.

⁶¹ Vezi, de exemplu: O. Voicu, *Exploatarea și extracția aurului din minereuri*, A.M.R., XVII, 1934, nr. 9, p. 341-344; nr. 10, p. 377-383; I. Huber-Panu, *Stadiul actual al teoriei flotațiunii*, A.M.R., XIII, 1930, nr. 5, p. 207-210; Eugen Bădescu, *Aplicarea flotațiunii în tratamentul minereurilor de aur*, A.M.R., XIV, 1931, nr. 5, p. 179-185.

⁶² Vezi, de exemplu: *Anuarul Școlii Politehnice din Timișoara*, XIV-XVII, 1933/1934 - 1936/1937, Cartea Românească, Timișoara, p. 126-127; C.C. Teodorescu, *Studii, Cercetări, Institute*, în *Buletinul I.R.E.*, X, 1942, nr. 4, p. 835-838.

⁶³ A.N.D., Fond *Mina Lupeni*, Dos. 22-15/1935, f. 71; V. Cazacu, G. Vanci, *Una din contribuțiile la dezvoltarea mineritului din Ardealul de Nord*, A.M.R., XXIV, 1941, nr. 10, p. 295-307.

⁶⁴ Bujor Almășan, *Exploatarea zăcămintelor minerale din România*, vol. I, Editura tehnică, București, 1984, p. 15 - 16.

⁶⁵ Vezi: Ion Ionescu, *Istoricul învățământului tehnic în România până în 1930*, în vol. *Aniversarea a 75 de ani de învățământ tehnic în România, 50 de ani de la reorganizarea Școlii Naționale de Poduri și Șosele, 10 ani de la înființarea Școlii Politehnice*, Editura Cartea Românească, București, 1931, p. 108-113.

⁶⁶ **Regulament pentru funcționarea școlilor miniere din țară**, Tipografia Ducret, Baia Mare, 1938, p. 5; A.N.D., Fond *Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni din Valea Jiului* (I.G.M.C.V.J.), Doc.19/1923; Arpad Schreiber, *La reorganizarea școalelor miniere*, în *Montanistică și Metalurgie*, III, 1924, nr.7-8, p. 3-4; nr. 6, IV, 1925; nr. 1,2,3, p. 18.

specializare, printre care și aceea de Mine și Metalurgie⁶⁷; prin Decretul - Lege nr. 4822 din 11 noiembrie 1920 se decide înființarea, începând cu 15 noiembrie 1920, a Școlii Politehnice din Timișoara cu două secții: a. Electromecanică; b. Mine și Metalurgie⁶⁸. Prin Legea din 4 noiembrie 1938, privind modificarea și completarea legilor privitoare la învățământul superior și special, secțiile de Mine și Metalurgie ale celor două Școli Politehnice se transformă în Facultăți de Mine și Metalurgie, unde, pe lângă discipline fundamentale impuse tuturor facultăților, se predau discipline speciale⁶⁹. În aceste Școli Politehnice se va pregăti o întreagă pleiadă de ingineri minieri, iar numărul absolvenților se ridică la Timișoara, între 1924-1940, la 324 ingineri minieri⁷⁰, iar la București, numai între 1922-1931, la 190 ingineri minieri⁷¹.

Nu poate fi eludat rolul important avut în sprijinirea activității din minerit de „Asociația Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră”, creată în 1918, prin: cele patru congrese ale sale din 1921, 1922, 1931, 1939, în care s-au prezentat și dezbătut aspecte vizând elemente de tehnică și tehnologie în minerit, probleme de organizare și normare a muncii, chestiuni economice; prin secțiunile „Asociației”, care au cuprins, pe zone miniere, cadrele cu studii superioare ce activau în minerit; prin atât de interesanta și documentata revistă „Analele Minelor din România”(1918-1946)⁷², în care, putem afirma, s-a reflectat în perioada interbelică mersul mineritului românesc. Revista a promovat permanent noul, a permis specialiștilor din producție și din învățământ să-și prezinte puncte de vedere și realizările, a găzduit dezbaterile unor probleme importante pentru minerit (de exemplu, aspectele legate de adoptarea „Legii Minelor” etc.), a reflectat evoluțiile calitative și cantitative din mineritul românesc și mondial etc. Au mai existat și alte reviste cu tematică minieră, ca „Miniera”(1926-1948) și „Montanistică și Metalurgie”(1922-1927), iar literatura tehnică cu specific minier este bogată în perioada interbelică, sprijinind cunoașterea teoretică și practică a progreselor înregistrate în mineritul mondial⁷³.

Am încercat în studiul de față să creionăm, prin scoaterea în evidență a unor aspecte, o imagine pozitivă a mineritului românesc din perioada interbelică, acesta având, ca de altfel de-a lungul întregii noastre istorii, un aport substanțial la progresul economic și social al spațiului românesc.

MIRCEA BARON, OANA DOBRE-BARON

CHARACTERISTICS OF THE ROMANIAN MINING BETWEEN THE TWO WORLD WARS

SUMMARY

⁶⁷ Decret - Lege relativ la înființarea și organizarea Școalelor Politehnice din România, în Anuarul Școlii Politehnice din Timișoara, 1921, p. 6-7.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 5.

⁶⁹ C. Hamangiu, *op.cit.*, vol. XXVI, partea a II-a, 1938, p. 2124 - 2145.

⁷⁰ Anuarul Școlii Politehnice din Timișoara, XIV - XVII, p. 161; Arhivele Naționale Timișoara, Fond Institutul Politehnic Timișoara, Dos. 16/1943, f. 28.

⁷¹ N. Vasilescu-Karpen, *Învățământul tehnic în România*, în *Buletinul Societății Politehnice*, XLV, 1931, nr. 12, p. 2319.

⁷² La 4 martie 1918 se constituie la Iași, „Asociația Generală a Inginerilor și Industriașilor de Mine”, numită apoi „Asociația Inginerilor de Mine” și după aceea „Asociația Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră”; prin Statute se prevedea constituirea „unui organ de publicitate propriu”, *Analele Minelor din România* și care apare în august 1918 (cf. *A.M.R.*, I, 1918, nr. 1, p.18).

⁷³ I.L. Blum, *Utilizarea rațională a ligniților românești*, Editura Cultura Națională, București, 1929.

The paper attempts to point out the essential characteristics of the evolution of Romanian mining, integrated in the general development of the Romanian society in the inter-war period. It is also an attempt of approaching mining in its double relation with the Romanian society: on the one hand it was influenced by the development level and the necessities of the Romanian society in the inter-war period and, on the other hand, it influenced the tendencies and development level of a modern society by the resources it offered to it.

The evolution of Romanian mining in the inter-war period is characterized by a series of essential features. First, it is a period of rapid development, marked by the discovery of new mines and the expansion of existing ones. This is due to the fact that the Romanian state, after the First World War, has managed to recover its mining rights and to attract foreign investments. Second, the mining industry becomes a key sector of the Romanian economy, contributing significantly to the country's industrialization. Third, the mining sector is characterized by a high degree of concentration, with a few large companies dominating the market. Fourth, the mining industry is closely linked to the state, which plays a major role in its development and regulation. Finally, the mining sector is a source of social and economic tensions, as it leads to the concentration of wealth and the exploitation of the working class.

MILITA D. BARON

THE ROMANIAN MINING BETWEEN 1918 AND 1939

INTRODUCTION

The mining industry in Romania has a long history, dating back to the Roman era. However, it was in the inter-war period that it experienced a significant transformation. This period was marked by the discovery of new mines and the expansion of existing ones. The Romanian state, after the First World War, has managed to recover its mining rights and to attract foreign investments. The mining industry becomes a key sector of the Romanian economy, contributing significantly to the country's industrialization. The mining sector is characterized by a high degree of concentration, with a few large companies dominating the market. The mining industry is closely linked to the state, which plays a major role in its development and regulation. Finally, the mining sector is a source of social and economic tensions, as it leads to the concentration of wealth and the exploitation of the working class.